

ANNALES
MUSEI
NATIONALIS
SLOVACI

ZBORNÍK
SLOVENSKÉHO
NÁRODNÉHO
MÚZEA

GEDENKSCHRIFT
FÜR JOZEF PAULÍK
STUDIEN

ZBORNÍK NA PAMIATKU
JOZEFA PAULÍKA
ŠTÚDIE

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKÉHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA SUPPLEMENTUM 9

GEDENKSCHRIFT ZBORNÍK NA PAMIATKU
FÜR JOZEF PAULÍK JOZEFA PAULÍKA
STUDIEN ŠTÚDIE

Bratislava 2015

Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum
Bratislava 2015

ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA
ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI

ARCHEOLÓGIA
SUPPLEMENTUM 9
ŠTÚDIE

Vedecký redaktor a zostavovateľ
Juraj Bartík

Redakčná rada
PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda); PhDr. Gertrúda Březinová, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal;
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská; PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD.; PhDr. Matej Ruttkay, CSc.; PhDr. Vladimír Turčan;

Posudzovatelia
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD; Prof. PhDr. Jozef Bátora, DrSc; PhDr. Juraj Bartík, PhD; Prof. PhDr. Václav Furmánek,
DrSc; Prof. PhDr. Mária Novotná, DrSc; Doc. RNDr. Milan Thurzo, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal; PhDr. Gertrúda
Březinová, PhD; PhDr. Susanne Stegmann-Rajtár, CSc.; Doc. PhDr. Vladimír Varsík, CSc.

Grafická úprava: Matúš Lányi
Návrh obálky: Matúš Lányi
Tlač: Dolis, s.r.o.
Neprešlo jazykovou úpravou
Za obsah príspevkov a kvalitu obrazových príloh zodpovedajú autori

Vydalo
Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015

Náklad
400 výtlačkov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

PhDr. JOZEF PAULÍK, CSc
30. 3. 1931 – 12. 4. 2013

OBSAH INHALT

- 6 **JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ**
BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA
BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK
- 13 **TITUS KOLNÍK**
NAMIESTO NEKROLÓGU NIEKOĽKO OSOBNÝCH SPOMIENOK
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931-2013)
A FEW PERSONAL MEMORIES IN LIEU OF AN ORBITUARY
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931 - 2013)
- 17 **BEATA EGYHÁZY-JUROVSKÁ**
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. A SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. AND THE SLOVAK NATIONAL MUSEUM
- 21 **JOZEF BÁTORA**
SILICITOVÉ DÝKY Z PLAVECKÉHO PODHRADIA A DOLNÉHO LOPAŠOVA
SILIZIUM-DOLCHE AUS PLAVECKÉ PODHRADIE UND DOLNÝ LOPAŠOV
- 29 **ZDENĚK FARKAŠ**
TRI MEDENÉ ČEPELE Z ENEOLITU JUHOZÁPADNÉHO SLOVENSKA
DREI KUPFERKLINGEN AUS DEM ÄNEOLITHIKUM DER SÜDWESTLICHEN SLOWAKEI
- 35 **GABRIEL NEVIZÁNSKY – PÉTER PROHÁSZKA**
K POČIATKOM VÝSKUMU EPONYMNEJ LOKALITY MAĎAROVskej KULTÚRY
V ŠESŤDESIATYCH ROKOCH 19. STOROČIA
ZU DEN ANFÄNGEN DER FORSCHUNGSAKTIVITÄTEN AUF DER LOKALITÄT
DER MAĎAROVCE-KULTUR IN MAĎAROVCE
- 53 **PAVOL JELÍNEK**
SLADKOVODNÉ LASTÚRNIKY A ICH SYMBOLIKA V MAĎAROVskej KULTÚRE
SÜSSWASSERMUSCHELN, ARTEFAKTE AUS IHNEN UND IHRE SYMBOLIK
IN DER MAĎAROVCE-KULTUR
- 77 **MÁRIA NOVOTNÁ – PETR NOVÁK**
ZERSTÖRTE SIEDLUNG DER MITTELDANUBISCHEN URNENFELDER IN SUCHÁ NAD PARNOU
PORUŠENÉ SÍDLISKO STREDODUNAJSKÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ V SUCHEJ NAD PARNOU
- 91 **JURAJ BARTÍK – RÓBERT BAČA**
BRONZOVÉ MEČE ZO ZÁHORIA
DIE BRONZESCHWERTER AUS ZÁHORIE
- 109 **ETELA STUDENÍKOVÁ**
URNENFELDERZEITLICHES TOTENHAUS IN JANÍKY – DOLNÉ JANÍKY
DOM MŔTVEHO Z OBDOBIA POPOLNICOVÝCH POLÍ V JANÍKOCH – DOLNÝCH JANÍKOCH
- 123 **VLADIMÍR MITÁŠ – DANA MARKOVÁ**
POHANSKÝ HRAD V KOTMANOVEJ V KONTEXTE SÚVEKÝCH HRADÍSK KULTÚRNEHO
KOMPLEXU JUHOVÝCHODNÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ S ROVNAKÝM
A PODOBNÝM TOPONYMOM
PAGAN CASTLE AT KOTMANOVÁ IN THE CONTEXT OF CONTEMPORALY HILL-FORTS
OF THE CULTURAL COMPLEX OF THE SOUTHEASTERN URNFIELDS WITH SAME
AND SIMILAR TOPONYM
- 139 **ILON GÁBOR**
EIN SPÄTBRONZEZEITLICHER TRACHT-DEPOT AUS DER GEMARKUNG VON MÉNFŐCSANAK
(NORDWEST-TRANSDANUBIEN)
DEPOT SÚČASŤI KROJA Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ Z KATASTRA OBCE MÉNFŐCSANAK
(SEVEROZÁPADNÉ ZADUNAJSKO)
- 155 **LADISLAV VELIAČIK**
DVE POZORUHODNÉ TEPANÉ BRONZOVÉ NÁDOBY
ZWEI BEMERKENSWERTE GETRIEBENE BRONZEGEFÄSSE

- 167 **TIBERIUS BADER**
LANZENSPITZENDARSTELLUNGEN AUF FELSBILDERN IN DER HÖHLE VON NUCU, RUMÄNIEN
(PRÄHISTORISCHE LANZENSPIITZEN IN DER IKONOGRAPHIE)
HROTY KOPIJÍ NA SKALNÝCH VYOBRAZENIACH V JASKYNI NUCU, RUMUNSKO
(PRAVEKÉ HROTY KOPIJÍ V IKONOGRAFII)
- 183 **ONDREJ OŽDÁNI**
BRONZOVÝ TERČ Z OBCE KRAVANY NAD DUNAJOM
A BRONZE DISC FROM THE VILLAGE KRAVANY NAD DUNAJOM
- 187 **TOMÁŠ ZACHAR**
BEMERKUNGEN ZUR REKONSTRUKTION EINES JUNGBRONZEZEITLICHES SCHILDES
AUS ZVOLEN – BALKÁN
POZNÁMKY K REKONŠTRUKCII ŠTÍTU Z MLADŠEJ DOBY BRONZOVEJ
ZO ZVOLENA-BALKÁNU
- 199 **ŠEFČÁKOVÁ ALENA**
PRAVEKÉ RITUÁLNE MASKY Z EUDSKÝCH LEBIEK:
NÁLEZ Z BRATISLAVY-DEVÍNA NA SLOVENSKU
URZEITLICHE RITUELLE MASKEN AUS MENSCHLICHEN SCHÄDELN:
FUND AUS BRATISLAVA-DEVÍN (SLOWAKEI)
- 211 **RADOSLAV ČAMBAL**
ŽELEZNÉ PREDMETY Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ A STARŠEJ DOBY ŽELEZNEJ
Z ČVIRIGOVCA
EISERNE GEGENSTÄNDE AUS DER SPÄTEN BRONZEZEIT UND DER ÄLTEREN EISENZEIT
AUS ČVIRIGOVEC
- 221 **JÚLIUS VAVÁK**
LOŤKOVITÁ SPONA Z VÝŠINNÉHO SÍDLISKA VO SVÄTOM JURE
(K OTÁZKE VÝSKYTU SPŇN S PRIEČNOU LIŠTOU)
KAHNFIBEL AUS DER HÖHENSIEDLUNG IN SVÄTÝ JUR
- 229 **EVA ĎURKOVIČOVÁ**
TOPOGRAFICKÉ POZNATKY O MIKROREGIÓNOCH V OKOLÍ DNEŠNEJ BRATISLAVY A ŠOPRONE
V STARŠEJ DOBE ŽELEZNEJ
TOPOGRAPHISCHE ERKENNTNISSE AUS DEN MIKROREGIONEN IN DER UMGEBUNG
DES HEUTIGEN BRATISLAVA UND SOPRON IN DER ÄLTEREN EISENZEIT
- 255 **GERTRÚDA BŘEZINOVÁ – MICHAL CHEBEN – MATEJ RUTTKAY – MAREK VOJTEČEK**
DVE SÍDLISKÁ Z DOBY LATÉNSKEJ V HORNOM POŽITAVÍ
ZWEI SIEDLUNGEN AUS DER LA TÈNE ZEIT IN DER OBEREN FLUSSLANDSCHAFT VON ŽITAVA
- 275 **VLADIMÍR TURČAN**
ANTROPOMORFNÁ GERMÁNSKA PLASTIKA Z TRNAVY
ANTRHROPOMORPHE GERMANISCHE PLASTIK AUS TRNAVA
- 281 **IGOR BAZOVSKÝ**
RÍMSKA DOLABRA VYBAGROVANÁ Z DUNAJA
RÖMISCHE DOLABRAE AUS DER DONAU
- 285 **KATARÍNA HARMADYOVÁ**
VÝSKUM V KRYPTE KOSTOLA V BRATISLAVE-DEVÍNE
AUSGRABUNG IN DER KRYPTA VON KIRCHE DES HL. KREUZES IN BRATISLAVA-DEVÍN
- 294 SKRATKY PERIODÍK A EDÍCIÍ

BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK

JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ

1952

1. E. Molnár: A magyar társadalom története az őskortól az Árpádkorig. Budapest 1949. Arch. Rozhledy 4, 1952, 78 (rec.).

1953

2. L. Barkóczi: Brigetio. Budapest 1951. Arch. Rozhledy 5, 1953, 105-106 (rec.).

1954

3. Výskum halštatskej a halštatsko-laténskej osady v Seredi. Arch. Rozhledy 6, 1954, 306-311, 416, 425.

1955

4. Osada z doby železnej. PaS 4, 1955, 423-424.

5. Kostoná industria z mladohalštatskej osady pri Seredi. Arch. Rozhledy 7, 1955, 447-449, 470, 559, 564.

6. Halštatská a halštatsko-laténska osada pri Seredi. Slov. Arch. 3, 1955, 135-194.

7. France Staré: Ilirské nájdy železnej doby v Ljubljani. Eubfana 1954. Slov. Arch. 3, 1955, 324-325 (rec.).

1956

8. Juhozápadné Slovensko v mladšej dobe halštatskej. Slov. Arch. 4, 1956, 177-212.

9. Príspevok k osídleniu juhozápadného Slovenska v mladšej dobe halštatskej. Referáty. Liblice 1956, 47-50. Rotaprint.

1957

10. Halštatsko-laténske osídlenie Mačianskych vrškov pri Seredi. Arch. Rozhledy 9, 1957, 484, 795, 801-806.

11. Záchraný výskum na neolitickom sídlisku v Borovciach pri Piešťanoch. Slov. Arch. 5, 1957, 271-306. (spoluautor T. Kolník)

12. Skýtsko-halštatská chata v Dvoroch nad Žitavou. Štud. Zvesti AÚ SAV 2, 1957, 78-81.

1958

13. Výskum na pieskovisku v Hurbanove. Arch. Rozhledy 10, 1958, 481-487, 497-498.

14. Stredoveké chaty v Chotíne. Slov. Arch. 6, 1958, 223-235. (spoluautor E. Rejholec)

15. Nové hrobové nálezy z mladšej doby halštatskej na juhozápadnom Slovensku. Slov. Arch. 6, 1958, 361-379.

1959

16. Neolitické nálezy v Kopčanoch, okres Michalovce. Arch. Rozhledy 11, 1959, 785-787, 806, 810. (spoluautor J. Vízdal)

17. Nález polozemnice v Horných Lefantovciach. Arch. Rozhledy 11, 1959, s. 495-496, 509, 513-522.

18. Ružicové spony zo Slovenska. Slov. Arch. 7, 1959, 328-362.

19. Žiarové pohrebisko z mladšej doby bronzovej v Chotíne. Dějiny a současnost 4, 1959, 36-37.

20. Neznáme poklady Považia. PaS. 8, 1959, č. 23, 24-26. (spoluautor T. Kolník)

21. Halštatsko-laténske osídlenie „Hrádku“ v Michalovciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 177-180.

22. Mladohalštatská zemnica v Bučanoch. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 146-147.

23. K otázke vzniku a vývoja velatickej kultúry na juhozápadnom Slovensku. Referáty. Liblice 1959, II. časť, 47-56.

24. Nález mladohalštatskej mohyly v Malej nad Hronom, okres Štúrovo. Arch. Rozhledy 11, 1959, 796-800, 810-811, 817-818.

25. Nové nálezy z „Hradíšť“ pri Pobedime. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 153-156. (spoluautorka D. Bialeková)

26. Pokračovanie výskumu v Očkove. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 180-183. (spoluautor T. Kolník)

27. Čachtice v praveku (Súpis archeologickej zbierky v Čachticiach). Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 87-114. (spoluautor T. Kolník)

1960

28. Loďkovité spony z Abrahámu na Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 330-336, 348.

29. K problematike mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 408-427.

30. Stephan Foltini: Velemszentvid ein urzeitliches Kulturzentrum in Mitteleuropa. Slov. Arch. 8, 1960, 286-288 (rec.).

31. Výskum mohyly v Čake v rokoch 1950-51. Slov. Arch. 8, 1960, 60-124. (spoluautor A. Točík)

1961

32. Velatická mohyla v Očkove (Príspevok k problematike pohrebného rítu stredodunajskej kultúrnej oblasti v mladšej dobe bronzovej). Referáty. Liblice 1961, 25.

33. Patriarchálne rodové zriadenie. In: Dejiny Slovenska I. Bratislava 1961, 40-50. (spoluautor A. Točík)

34. Hlinená cista z Abrahámu. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 241-243.

35. Ďalšie hrobové nálezy zo Serede. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 243-244.

36. Tisícročné šperky. PaS 10, 1961, č. 17, 26-27.

1962

37. Das Velatice-Baierdorfer Hügelgrab in Očkov. Slov. Arch. 10, 1962, 5-96.
38. Príspevok k problematike stredného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Sborník Československé Společnosti Arch. 2, 1962, 113-139.
39. Život a umenie doby železnej na Slovensku. Bratislava 1962. (spoluautori M. Novotná a B. Benadík)
40. Turci pri Nových Zámkoch. PaS 11, 1962, č. 19. (spoluautor T. Kolník)
41. Nepísaná história. PaS 11, 1962, č. 22, 7-11.
42. Za prejavmi monumentálnej architektúry na Slovensku. Krásy Slovenska 39, 1962, 310-311.
43. Kniežacie mohyly na Slovensku. Svet vedy 9, 1962, 607-611.
44. Čakanské pohrebisko v Marcelovej. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 99-108.
45. Hlinený mesiacovitý idol z Križovian nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 100-116.
46. Nový bronzový meč typu Riegeesee zo Slovenska. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 117-118.
47. Bronzový halštatský meč z Trakovíc. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 119-122.
48. Nový hromadný nález pazúrikových čepelí na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 263-265.
49. Mazanica s plastickou výzdobou v dobe bronzovej na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 27-57.
50. Dva nové bronzové meče s jazykovitou rukoväťou na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, s. 58-64.
51. Chata zo staršej doby železnej v Križovianoch nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 65-76.
52. Starší nález bronzového noža z Banky. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 119-120.
53. Nález hrivien v Rastislaviciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 121-124.
54. Velaticko-baierdorfská mohyla v Očkove pri Piešťanoch. Arch. Rozhledy 14, 1962, 327-328, 336-340, 369.
55. Müller-Karpe, H: Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen I, II. Berlin 1959. Slov. Arch. 10, 1962, 477-480 (rec.).

1963

56. K problematike čakanskej kultúry v Karpatskej kotline. Slov. Arch. 11, 1963, 269-338.
57. K problematike mladšej doby bronzovej na Slovensku. Referáty. Liblice 1963, I. časť, 88-94. (spoluautorka Z. Pivovarová)
58. Zlato v našom praveku. PaS 12, 1963, č. 17, 36-39.
59. Kromer, K.: Brezje. Halštatske mogile z Brezij pri Trebelnem. Ljubljana 1959. Slov. Arch. 11, 1963, 261-262 (rec.).

1964

60. Význam severných „popolnicových“ polí pre vnútrokarpatský vývoj. Štud. Zvesti AÚ SAV 13, 1964, 163-184.
61. Na návšteve v pravekom dome. PaS 13, 1964, č. 19, 35-39.

1965

62. Súpis medených a bronzových predmetov v Okresnom vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 35-85.
63. Nález štítových puklíc z mladšej doby bronzovej vo Zvolene. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 17-32.
64. Hromadný nález bronzov v Brvništi na severnom Slovensku. Arch. Rozhledy 17, 1965, 338-342.
65. „Čínsky múr“ na Slovensku. Krásy Slovenska 42, 1965, 88-89.
66. Kto zakopal poklad? PaS 14, 1965, č. 1, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
67. Nálunk is találtk szoliduszokat. Természet és társadalom 5, 1965, č. 2, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
68. Húni – Attila – Slovensko. Svet vedy 12, 1965, č. 2, 69-73.

1966

69. Pohľady do minulosti Považia. Mohyla z mladšej doby bronzovej a pohrebisko z doby rímskej v Očkove. Bratislava – Trenčín 1966. (spoluautor T. Kolník)
70. Stredná doba bronzová. Mladšia doba bronzová. Staršia doba železná. In.: Pravek východného Slovenska. Malá monografia východného Slovenska VIII/1, Košice 1966, 112-147.
71. Mohyla čakanskej kultúry v Kolte. Slov. Arch. 14, 1966, 357-396.
72. La Slovaquie pendant le bronze récent et le premier âge du fer. Investigation archéologiques en Tschécoslovaquie. Prague 1966, 277-280.
73. Praveké zbrane na území Slovenska. Svet vedy 15, 1966, č. 6, 334-340.
74. Armas prehistoricas en Eslovaquia. Panorama de la ciencia. Bohemia, Habana, December 1966.

1967

75. Archeologická prírodná rezervácia v Očkove, okr. Trenčín. Múzeum (Bratislava) 12-4, 1967, 15-19.
76. Diskrétnosti. Rozlet 4, 1967, č. 1, 26.

1968

77. K problematike východného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 62, Hist. 8, 1968, 3-43.
78. Príspevok k problematike výzbroje a výstroja bojovníkov v mladšej dobe bronzovej. Múzeum (Bratislava) 13-4, 1968, 252-255.
79. Na úsvite našich dejín. PaS 17, 1968, č. 1, 6-10.

1969

80. Maďarsko-slovenský archeologický slovník. Vysokoškolské učebné texty. Bratislava 1969 (rotaprint).
81. Mohyla z mladšej doby bronzovej v Lužanoch. Zbor. SNM 63, Hist. 9, 3-51.
82. Kultový život a jeho hmotné prejavy v mladšej dobe bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 14-3, 1969, 141-144.
83. Archeológia a hračky. PaS 18, 1969, č. 19, 44-48.

1970

84. Najstaršie hromadné nálezy železných predmetov na Slovensku. Zbor. SNM 64, Hist. 10, 1970, 25-83.
85. Predbežné výsledky výskumu keltského oppida v Plaveckom Podhradí. Arch. Rozhledy 22, 1970, 544-555.
86. Panzer der jüngeren Bronzezeit aus der Slowakei. 49. Ber. RKG 1968, Berlin 1970, 41-61.
87. Pohrebný rítus v mladšej dobe bronzovej vo svetle nových archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava) 15-2, 1970, 95-97.

1971

88. Spindlersfeldské spony na Slovensku. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 25-47. (spoluautor B. Chropovský)
89. Kultový nález na hradisku z mladšej doby bronzovej v Plaveckom Podhradí. Musaica 11, 1971, 31-40.
90. Čakanská kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 13, 1971, č. 5, 79-90.
91. Keltské oppidum Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 49-63.
92. Keltische oppidum Pohanská bei Plavecké Podhradie. Arch. Rozhledy 23, 1971, 325.

1972

93. Hromadný nález bronzových predmetov z Dolných Janík, okres Bratislava-vidiek. Zbor. SNM 66, Hist. 12, 1972, 5-34.
94. Velatická kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 14, 1972, č. 1-2, 1-28.
95. Výstava „Umenie starých Čibčov na Bratislavskom hrade.“ Múzeum (Bratislava) 17-4, 1972, 258-259.

1973

96. Hlinené praslenu na keltskom opide Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 67, Hist. 13, 1973, 31-60.

1974

97. Jama z mladšej doby bronzovej v Ivanke pri Nitre. Zbor. SNM 68, Hist. 14, 1974, 33-44.
98. K významu mohýl z mladšej doby bronzovej v pravekom vývoji Slovenska. Slov. Arch. 22, 1974, 78-81.
99. Výskum Archeologického ústavu Slovenského národného múzea v rokoch 1972-1973 v Palárikove. Múzeum (Bratislava) 19-1, 1974, 41-44.

1975

100. K začiatkom staršej doby železnej na juhozápadnom Slovensku. Zbor. SNM 69, Hist. 15, 1975, 19-53.
101. Kultový objekt a hroby z doby laténskej v Palárikove. Slov. Arch. 23, 1975, 283-332. (spoluautor L. Zachar)
102. K výskumu mohýl mladšej doby bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 20-4, 1975, 230-234.
103. Výskum mohýl z mladšej doby bronzovej v Dedínke. AVANS 1974/1975, 72-73.
104. Ein Grabhügel der Čaka-Kultur von Dedinka. Jahresber. Inst. Vorgesch. Frankfurt a. M. 1975, 57-59.
105. Mohyly na Slovensku. Smena na nedeľu 10, 1975, č. 44, 4; č. 45, 4.
106. Zločinnosť v našom praveku. Bezpečnosť. Ústredný časopis federálneho ministerstva vnútra. Ročník 29-18, 1975, 3, 6.

1976

107. Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí. Bratislava 1976.
108. Dve nové mohyly z mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 28, 1976, 369-373.
109. Neolitické osídlenie v Palárikove. AVANS 1975/1976, 175-176.
110. Slovanské pohrebisko v Tvrdošovciach. AVANS 1975/1976, 176-177.

1977

111. Premlčané zločiny. Smena na nedeľu 12, 1977, č. 35, 4; č. 36, 4.
112. Výskum slovanského pohrebiska v Tvrdošovciach. Múzeum (Bratislava) 22-1, 1977, 60.

1978

113. Mladšia doba bronzová a staršia doba železná. In: Slovensko, Dejiny. Bratislava 1978, 78-102.
114. Veľkomoravské pohrebisko v Tvrdošovciach. Zbor. SNM 72, Hist. 18, 1978, 83-121. (spoluautorka L. Kraskovská)
115. Jungbronzezeitliche Hügelgräber in der Südwestslowakei. Forschungsberichte zur Ur- und Frühgeschichte 10, Wien, 1978, 44-46.
116. Výskumy mohýl z mladšej doby bronzovej vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1977/1978, 189-192.

1979

117. Mohyla z mladšej doby bronzovej a kostrové pohrebisko z 11. storočia v Čápure. Slov. Arch. 28, 1979, 87-124. (spoluautor A. Točík)
118. Hlinené klenotnice. Elektron 1979, č. 9, 41-44.
119. Bez úsmevu zvečnená. Slovenka 31, 1979, č. 26, 14-15.

120. Kult slnka pod Tatrami. PaS 28, 1979, č. 11, 52-56.
 121. Napkultusz a Tatra alatt. Természet és társadalom 19-6, 1979, 44-48.
 122. Príspevok k rozboru keramiky na pohrebiskách z mladšej doby bronzovej. Zbor. SNM 73, Hist. 19, 1979, 13-20.
- 1980
 123. Praveké umenie na Slovensku. Bratislava 1980.
 124. Prähistorische Kunst in der Slowakei. Bratislava 1980.
 125. Archeologický výskum vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1978/1980, 203-206.
 126. Zisťovací výskum v Bratislave-Karlovej Vsi. AVANS 1979/1980, 159-160.
 127. Zisťovací výskum v Hradišti pod Vrátnom. AVANS 1979/1980,
 128. Slovenská Iliada. PaS 29-21, 1980, 52-57.
- 1981
 129. Začiatky hlinenej plastiky na Slovensku. ARS 77, 10-20.
 130. Zisťovací archeologický výskum v Dedinke. AVANS 1980/1981, 218-219.
 131. A szlovák Iliász. In: Természet és társadalom, 21-1, 42-47.
- 1982
 132. Hromadný nález sitnianskeho typu z Očovej, okr. Zvolen. Zbor. SNM 76, Hist. 22, 19-27.
 133. Zisťovací výskum opevnenej osady čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1981/1982, 217-218.
- 1983
 134. Osada z doby bronzovej v Pobedime. Bratislava. (spoluautor E. Studeníková)
 135. Mohyla čačianskej kultúry v Dedinke, okres Nové Zámky. Zbor. SNM 77, Hist. 23, 31-61.
 136. Postavenie eponymnej mohyly v Čake vo svetle nových poznatkov o výskume mohýl. Štud. Zvesti AÚ SAV 20, 79-85.
 137. Príspevok k vystihnútiu niektorých sídliskových zákonitostí v mladšej dobe bronzovej. Sborník Prací Fil. Fak. Brno E-28, 291-298.
 138. Doplnovací výskum mohyly v Šuranoch. AVANS 1982/1983, 195.
 139. Druhý rok výskumu opevnenej čačianskej osady v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1982/1983, 73.
 140. Nález podkovy v Bratislave. AVANS 1982/1983, 196-197.
 141. Osídlenie z mladšej doby bronzovej v Salke. AVANS 1982/1983, 197-198.
 142. Praveké ostrovné osady v Bielovciach. AVANS 1982/1983, 198.
- 1984
 143. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (II). Zbor. SNM 78, Hist. 24, 27-46.
 144. Bronzový diadém z Dedinky, okres Nové Zámky. Zborník prác Ludmily Kraskovskej k životnému jubileu. Bratislava, 39-47.
 145. Ďalší rok výskumu v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1983/1984, 173-174.
 146. Významný mladopaleolitický nález v Salke. AVANS 1983/1984, 175.
- 1985
 147. Posledný rok výskumu na opevnenej výšinej osade čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1984/1985, 184-188.
 148. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (III). Zbor. SNM 79, Hist. 25, 37-50.
- 1986
 149. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (IV). Zbor. SNM 80. Hist. 26, 69-106.
 150. Sonda do praveku (Praveká dedina pod Vysokými Tatrami). Ozveny histórie – Vlastivedná príloha Podtatranských novín, 12-2.
 151. Novotný B. a kol.: Encyklopédia archeológie, Bratislava 1986, 20 hesiel.
- 1987
 152. Výskum velatického hradiska v Marianke. AVANS 1986/1987, 84.
 153. Praveké hradisko v Malých Karpatoch. Krásy Slovenska.
 154. Z muzeálnych zbierok. Nástenný kalendár na rok 1987.
 155. Kult vody. PaS 36, 33-36.
 156. A víz oskori kultusza. Természet és társadalom 27, 59-63.
- 1988
 157. Druhý rok výskumu v Marianke. AVANS 1987/1988, 107.
 158. K bojovníckemu výstroju v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 82, Hist. 28, 11-25.
- 1989
 159. Neskoroeolitická mohyla v Šuranoch, okr. Nové Zámky, Arch. Rozhľedy, 41, 368-378. (spoluautorka M. Novotná)
 160. Očkov – archeologická prírodná rezervácia. Osvetová práca, 8, 37-38.
 161. Plavecké Podhradie - vrch Pohanská. Osvetová práca, 12, 35-36.
 162. Zlato z praveku Slovenska. PaS 12, 56-58.
 163. Dórovia na Slovensku? Nedeľná Pravda, 15. 9. 1989.

1990

- 164. Výskum protitureckej opevnenej polohy v Palárikove. Zbor. SNM. 84, Hist. 30, 85-105.
- 165. Mladopaleolitické sídlisko v Salke. Arch.Rozhledy 42, 13-21. (spoluautor J. Hromada)
- 166. Mohyly z mladšej doby bronzovej na Slovensku. Sprievodca po výstave. Bratislava.
- 167. Ďalší rok výskumu v Marianke. AVANS 1988/1990, 134-135.
- 168. Dedinka - nálezisko svetového významu. In: Osvetová práca 14, 36-37.
- 169. Mohyla v Čake a čakanská kultúra. In: Osvetová práca 14.
- 170. Ženský odev v mladšej dobe bronzovej vo svetle archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava), 35-4, 19-23.
- 171. Pyramídy na Slovensku. Kam v Bratislave 8, 28-29.

1991

- 172. Doc.Dr. Mária Novotná, DrSc. jubiluje. Múzeum (Bratislava) 36-3, 73.
- 173. Životné jubileum PhDr. Magdy Pichlerovej, CSc. Múzeum (Bratislava) 36-4, 73-74.
- 174. Výskumu v Mariánke. AVANS 1988/1991, 78-79.

1992

- 175. Osada čakanskej kultúry v Dedinke. Siedlung der Čaka-Kultur in Dedinka, Bezirk Nové Zámky. Zbor. SNM 86, Arch. 2, 45-66.
- 176. Počiatky starovekých Olympijských hier. The Beginnings of the Ancient Olympic Games. Pamiatky a múzeá 1992-4, 4-5.
- 177. Pokračovanie výskumu v Marianke. AVANS 1989, 86.

1993

- 178. Nález pozlátenej hlinenej nádoby v očkovskej mohyle. Fund eines vergoldeten Tongefäßes aus einem Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 21-28.
- 179. Polozemnica na Mačianskych vrškoch pri Seredi. Junghallstattzeitliche Hütte von Mačianske vršky bei Sered'. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 29-31.
- 180. Ženský hrob v Dedinke. Woman's Grave at Dedinka. Pamiatky a múzeá 1993-3, 4-5.
- 181. Bronzom kované dejiny. Bratislava.
- 182. Výstavy stredovekých kachlíc. Múzeum (Bratislava) 38-4, 40-41.
- 183. Výstava Ej, kade ja chodieval... Múzeum (Bratislava) 33-3, 42.
- 184. Výsledky doplnkového výskumu na mohyle v Očkove. AVANS 1992/1993, 105-106.

1994

- 185. Velatická mohyla v Očkove. Das Velatice Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 88, Arch. 4, 17-24.
- 186. Výstava Poklady Pohanskej. Múzeum (Bratislava) 39-3, 34.
- 187. Turci na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 39-4, 29-30.

1996

- 188. Železný nôž z Marianky. Das eiserne Messer aus Marianka. Zbor. SNM 90, Arch. 6, 43-56.
- 189. Venované PhDr. Levovi Zacharovi. Zbor. SNM 90, Arch 6, 5. (spoluautorka B. Egyházy-Jurovská)

1999

- 190. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke. I. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka I. Zbor. SNM 93, Arch. 9, 29-54.

2000

- 191. Počiatky osídlenia devínskeho hradiska v mladšej dobe bronzovej. Slov. Arch. 48, 2000, 37-86. (spoluautorka V. Plachá)
- 192. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke II. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka II. Zbor. SNM 94, Arch. 10, 29-60.
- 193. Devínske hradisko – kultové centrum v praveku. Die Burgstätte Devín – ein prähistorisches Kultzentrum. Bratislava. Spisy MM XII, 21-36. (spoluautorka V. Plachá)
- 194. Doklady pravekého bojovníctva na Devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-1, 4-7.
- 195. Nález polotovaru kultovej masky z ľudskej lebky z Devína. Múzeum (Bratislava), 46-2, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
- 196. Praveký odev vo svetle nálezov na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-3, 1-6. (spoluautorka V. Plachá)
- 197. Nález hlinenej hlavičky koňa. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. (Bratislava) 46-4, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)

2001

- 198. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke. III. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka III. Zbor. SNM 95, Arch. 11, 9-72.
- 199. Výnimočný archeologický nález na devínskom hradisku – bronzový diadém. Múzeum (Bratislava) 47-1, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
- 200. Kostoná industria v praveku na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 47-2, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
- 201. 10 rokov Zborníka SNM Archeológia. In: Múzeum (Bratislava) 47-4, 41.
- 202. Bronziarstvo v praveku na devínskom hrade. Bratislava. Spisy MM XIII, 45-56. (spoluautorka V. Plachá)
- 203. Výstava Pamätník plynúceho času. Múzeum (Bratislava) 47-2, 38.

2002

204. Príspevok ku kultu doby bronzovej I. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit I. Zbor. SNM 96, Arch. 12, 7-16.
205. Akropola devínskeho hradiska po zániku starobronzovej civilizácie. Múzeum (Bratislava) 48-3, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
206. Velatické opevnenie devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 48-4, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
207. Der Bronzehortfund aus Bratislava-Rusovce. Anodos 2/2002, 277-294. (spoluautori J. Schmidtová; P. Baxa)
208. Zásobnicová jama z mladšej bronzovej doby na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XIV, 7-14. (spoluautorka V. Plachá)
209. Slncový kôň z Devína. Historická revue 13-4, 2002 26-27. (spoluautorka V. Plachá)

2003

210. Príspevok ku kultu doby bronzovej II. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit II. Zbor. SNM 97, Arch. 13, 35-92.
211. K bojovníckemu výstroju z doby bronzovej v Karpatskej kotline. Musica XXIV, 15-37.
212. Kultový objekt z mladšej doby bronzovej na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XV, 9-18. (spoluautorka V. Plachá)
213. Opevnenie devínskeho hradiska v neskoršej bronzovej dobe. Múzeum (Bratislava) 49-1, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
214. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 49-2, 1-4. (spoluautorka K. Harmadyová)
215. Další nález kultového rázu z Devína. Múzeum (Bratislava) 49-3, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
216. Kultová šálka z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 49-4, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)

2004

217. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí v roku 1990. Pamiatke Leva Zachara. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990. Dem Andenken von Lev Zachar. Zbor. SNM 98, Arch. 14, 43-66. (spoluautorka K. Tomčíková)
218. Prilba alebo kultový závesok? Zvláštny nález z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 50-1, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
219. Starobronzová kultová obeta na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 50-2, 1-2. (spoluautorka K. Harmadyová)
220. Devín v praveku. Malá vlastivedná knižnica. Komárno. (spoluautorka V. Plachá)

2005

221. Další hromadný nález železných predmetov v Plaveckom Podhradí. Slov. Arch. 53, 2005, 85-122.

2006

222. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí roku 1990 – 2. časť. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990 – 2. Teil. Zbor. SNM 100, Arch. 16, 2006, 73-106. (spoluautorka K. Tomčíková)

LOŤKOVITÁ SPONA Z VÝŠINNÉHO SÍDLISKA VO SVÄTOM JURE (K OTÁZKE VÝSKYTU LOŤKOVITÝCH SPŔN S PRIEČNOU LIŠTOU)

JÚLIUS VAVÁK

Keywords: *Arched clasp, upland settlement, Kalenderberg culture, southern influences.*

Abstract: *The upland settlement lies between the central fortified settlements of Devín and Smolenice. During the archaeological excavation, a bronze arched clasp with a lateral pin from the Hallstatt period was found, documenting the existence of contacts between the Kalenderberg culture and the Mediterranean area (upper Italy, south-eastern Alps region).*

Výšinná poloha „Hradisko Neštich“ nachádzajúca sa na výbežku Malých Karpát vo Svätom Jure bola využívaná v dobe bronzovej, halštatskej, laténskej, rímskej, sťahovaní národov, ako aj vo včasnom a vrcholnom stredoveku (Vavák 2010; 2012)¹. Obydlia preskúmané Slovenským národným múzeom na nej doložili stabilné veľkomoravské i halštatské osídlenie (Kraskovská 1963, 73-76, 80, 88, 89). Obraz o osídlení polohy dopĺňajú súčasné výskumy realizované Malokarpatským múzeom v Pezinku. Pozoruhodným dokladom prítomnosti ľudí doby halštatskej je popri keramických nálezoch spínadla odevu, získané počas výskumnej sezóny v roku 2009, prvý známy halštatský „bronz“ z hradiska vôbec (obr. 1; 2).

Predmet sa našiel pri prieskume detektorom kovov na najväčšej terase hrebeňa akropoly, nad sondou VIII/2007 v hĺbke 5 cm (obr. 3). Na spomínanej terase boli v roku 2011 vytyčené sondy XI a XII/2011. Na terase sa nachádzal pomerne početný halštatský črepový materiál spoločne s včasnostredovekým. Zlomky nádob boli nájdené i v kontexte včasnostredovekej stavby na suchej kamennej podmurovke. V blízkosti tohto objektu sa našla spona, ktorá je predmetom príspevku.

Opis predmetu

Bronzovú, odlievaním vyrobenú sponu pokrýva tmavozelená patina, lučík má člnkovitý tvar s výraznou stredovou hranou. Spona je poškodená, chýba vinutie, tetiva a väčšia časť zachycovača. Po svojej šírke je lučík zvislo husto kanelovaný, priečna plastická lišta sa plynulo zužuje a v strede je šikmo ryhovaná. Na koncoch lišty sa nachádzajú plastické gombíky. Na lučíku je umiestnený hranatý bronzový nit na upevnenie vinutia tetivy.² Dochované rozmery – dĺžka: 33 mm, šírka: 16,5 mm, výška: 18 mm.

Typologické a chronologické zaradenie

Spínadlo patrí do veľkej skupiny tzv. loďkovitých spŔn vyznačujúcich sa osobitým stvárnením lučíka v tvare loďky/člnku. Z hľadiska jej typologického zaradenia sa prikláňame k pomenovaniu loďkovitá spona s priečnou lištou. Zo Slovenska poznáme tento typ i z ďalších miest (obr. 4). Jeden exemplár pochádza z nízinného sídliska v Bučanoch (obr. 5: 4; Romsauer 1986, tab. 5: 2; Novotná 2001, 76; tab. 19: 202). Najsevernejším nálezom je spona z výšinnnej polohy (laténske oppidum) v Trenčianskych Bohuslaviciach (obr. 5: 6; Bazovský 2003, tab. VI:10), ďalší známy exemplár nemá bližšiu lokalizáciu (obr. 5: 7; Novotná 2001, 82; tab. 20: 221). Jeden exemplár pochádza z Rece (obr. 5: 5; Čambal 2008, 82; obr. 2: 7), ďalší, zatiaľ nepublikovaný nález sa objavil medzi extravilánom Slovenského a Chorvátskeho Grobu, v blízkosti katastra Svätého Jura, rovnako ako exemplár z hradiska v Prašníku (Tlštá hora).³ Spínadlo z Bučian, spolu s exemplárom zo Svätého Jura, pochádzajú ako jediné z archeologických výskumov.

B. E. Glunzová sledovala výskyt loďkovitých spŔn predmetného typu vo svojej inšpiratívnej práci, venovanej sponám na pohrebisku v Hallstatte. Spony s priečnou lištou delí na dve základné formy. Prvá (A) má zdobenú lištu s gombíkmi na koncoch (obr. 5: 2). Druhá forma (B) má (užšiu) zdobenú lištu bez gombíkov. Okrem nich poznáme najmä v spojitosti s nálezmi zo Zadunajska aj ďalšie formy bez výzdoby či osobitne zdobené. Naš exemplár zapadá v zásade do charakteristiky prvej formy, no vzhľadom na kanelovanú výzdobu ho možno považovať za osobitnú variantu. Morfológicky majú tieto spony blízko k jednoduchým loďkovitým sponám s gombíkmi po stranách, ďalej k loďkovitým sponám so zahroteným lučíkom a k pijavicovitým spony s priečnou lištou (obr. 5: 1; Glunz 1997, 107-109). Za pôvodnú oblasť rozšírenia typu s priečnou lištou býva tradične považovaná východná časť severného Talianska, odkiaľ sa dostali do spomínaného Hallstattu. Slovensko predstavuje popri susednej Morave severnú periferiu ich rozšírenia (Říhovský 1993, 93, 94; Glunz 1997, 108, 188, mapa 28). Najjužnejšie sa objavili v Kampánii, v dolnej časti apeninského poloostrova (Sala Consilina; Kilian 1970, tab. 9: 8b). V severnom Taliansku poznáme tento typ v Este (obr. 5: 3; Eles Masi 1986, 141;

¹ Výskum v roku 2011 priniesol ďalšie stopy prítomnosti ľudí v staršej/strednej dobre bronzovej (zlomok dýky) a dobe rímskej (spona s vysokým zachycovačom, antoniánus cisára Probusa). Výskum v roku 2012 priniesol nález keltskej medenej/bronzovej mince severoslovenského typu.

² Nemožno vylúčiť, že nit môže byť v niektorých prípadoch pozostatkom opravy. Vinutie s tetivou tvoria u väčšiny loďkovitých spŔn homogénny celok. Nitom bol napríklad opatrený i exemplár z Trenčianskych Bohuslavíc. V prípade našej spony ide skôr o dvojdielnosť výrobku.

³ Podľa R. Čambala, je v jeho príspevku omylom uvedené nesprávne ako miesto nálezu Boldog. Menovanému ďakujem i za možnosť uviesť v článku nepublikované nálezky zo Slovenského/Chorvátskeho Grobu a z Prašníka.

Obr. 1. Svätý Jur. Spona.
Abb. 1. Svätý Jur. Fibel.

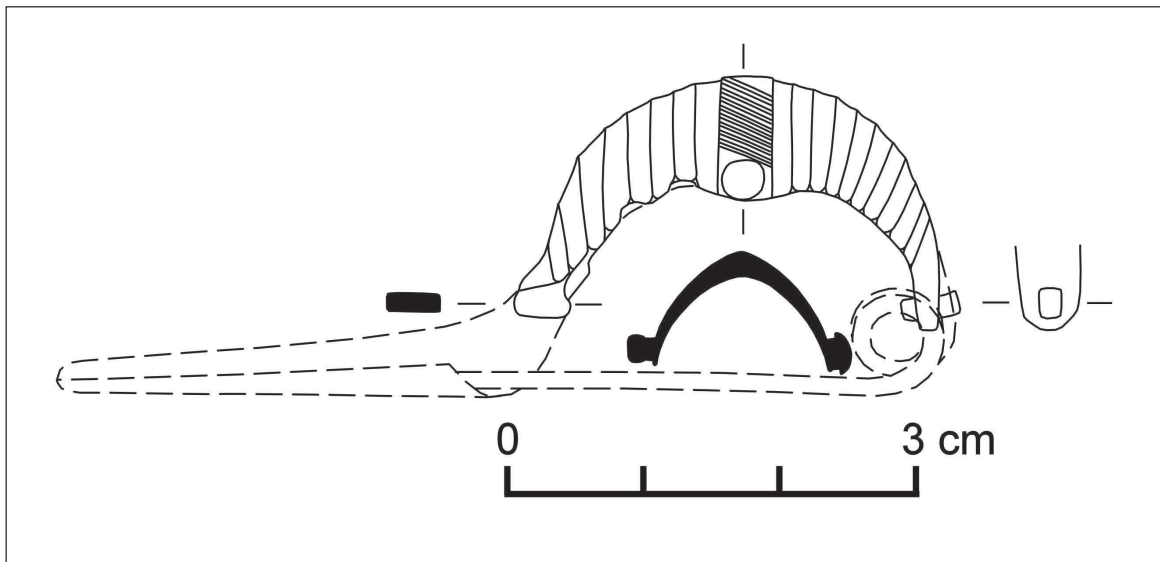
tab. 110: 1304). V susednej juhovýchodoalpskej halštatskej oblasti sa objavili v Santa Lucii (Most na Soči) a v Kleinkleine (pozri Glunz 1997, 188; Dobiak 1980, tab. 2: 3). Najvýraznejšiu koncentráciu známych nálezov sledujeme v Zadunajsku (Fekete 1985, 70-72; 76, 77; 1986, 249-253).

Podľa J. Sundwalla vznikli loďkovité tvary lúčka v severovillanovskej oblasti v 2. polovici 8. storočia pred n. l. z lúčka pijavicovitých spôn s krátkou nôžkou. Pokiaľ ide o datovanie typu s priečnou lištou, v severnom Taliansku ho svojho času kládol úzko medzi roky 675-650 pred n. l. J. Říhorský, zaoberajúci sa nálezmi z Moravy (obr. 5: 8-9), ich vo všeobecnosti zaraďuje do 7. a prechodu k 6. storočiu pred n. l. (Sundwall 1943, 54-59; Říhorský 1993, 94; Glunz 1997, 96). V Zadunajsku sú spony tohto typu kladené do stupňa HC₂, resp. do jeho záveru, veľká časť však zostáva bez presnejšej časovej fixácie (obr. 5: 10-12; Fekete 1985, 90; 1986, 249-251). M. Novotná kladie loďkovité spony vo všeobecnosti do obdobia HC₂-HD₁, čím posúva dolnú hranicu ich datovania až k polovici 6. storočia pred n. l. (Novotná 2001, 10, 76-79; obr. 1; tab. 31). P. von Eles-Masiová datuje exemplár s priečnou lištou zo žiarového hrobu 11 v Este až do konca 6. storočia pred n. l. (obr. 5: 3; Eles Masi 1986, 141). Naopak najstarší exemplár pochádza rovnako z Talianska, zo Sala Consilina z hrobu A 32, datovaného až do stupňa HB₃ (Kilian 1970, 280-282; tab. 9: 8b). I preto kladie B. E. Glunzová prenikanie tohto typu z Talianska na severovýchod medzi 8.- 2. polovicou 7. storočia (Glunz 1996, 108; poznámka č. 4). Podľa všetkého možno dovoz a neskôr aj produkciu spôn s priečnou lištou na strednom Dunaji, v súlade s uvedenými štúdiami, datovať širšie do rozmedzia stupňov HC-HD, t. j. rámcovo od 8. do 6. storočia pred n. l., ťažiskovo v stupňoch HC₂-HD₁, s vyznievaním azda v druhej polovici 6. storočia pred n. l., t. j. v stupni HD₂.

Pokiaľ ide o výzdobu, ozdobná lišta tohto typu spôn pozostáva z výzdoby priečných rýh, šikmých rýh, ako v našom prípade, či rýh v tvare V. Náš exemplár predstavuje ozdobnú formu, odlišnú od exemplárov bez výzdoby či len jednoducho zdobených. Len skutočne výnimočne sa objavuje výzdoba väčšej plochy lúčka. Pokiaľ ide o aplikáciu žliabkovanej výzdoby, na sponu zo Svätého Jura konštatujeme, že je výnimočná. Podobná je známa na dvoch exemplároch loďkovitých spôn z Vače v Slovinsku. Na jednom sa objavilo žliabkovanie v kombinácii s krúžkovou výzdobou (obr. 5: 13; Beltz 1913, 687; obr. 36). Na druhom je žliabkovaním pokrytý celý lúčik (obr. 5: 14; Starè 1955, tab. XXX: 5). Pôvod žliabkovanej výzdoby lúčka vidíme na tzv. húsenicovitých sponách dvoch typov. Ťažisko rozšírenia typu Möriger, resp. Cä Morta, leží v severnom Taliansku, známe sú v západnom Švajčiarsku, ojedinele v Tirolsku, Štajersku a v Maďarsku (obr. 5: 15). Typ Santa Lucia sa vyskytuje ťažiskovo v severnom Taliansku v povodí rieky Isonzo, objavil sa i v susednom Tirolsku (v lokalite Matrei; obr. 5: 16), jeden sa objavil i v Hallstatte. Najstaršie húsenicovité spony pochádzajú z konca 8. storočia pred n. l. a ďalej vystupujú v 7. storočí pred n. l. (Glunz 1997, 38-41; tab. 5: 2; Eles Masi 1986, 41, 42, 44-49). V prípade žliabkovanej výzdoby zrejme nemožno brať do úvahy ovplyvnenie zo strany pijavicovitých spôn s úzkymi rebrami zo severného Talianska, nakoľko ich menšia forma zo 7. storočia nezodpovedá štýlom výzdoby nálezu zo Svätého Jura a naopak veľká forma s veľmi podobnou výzdobou je kladená až do fázy Golaseca II B (2. pol. 6. storočia pred n. l.; Eles Masi 1986, 159-161), je teda mladšia ako loďkovité spony. Preto, ak je ich datovanie správne, ako inšpirácia neprípadajú do úvahy. Napriek tomu sa ukazuje, že pôvod žliabkovanej výzdoby je pomerne úzko viazaný na prostredie severného Talianska a prípadne juhovýchodoalpskej oblasti. Je to zaujímavá indícia pri hľadaní pôvodu spony zo Svätého Jura.

Otázka proveniencie

Početný výskyt tohto typu spôn v Zadunajsku, ako i nález polovýrobku viedol M. Feketeovú k názoru, na základe ktorého boli tieto spony priamo vyrábané v miestnych dielňach podľa talianskych predlôh. Prostredníctvom výmenného obchodu sa podľa nej dostávali i do iných oblastí, napr. do Hallstattu, možno výmenou za soľ (Fekete 1985, 90). B. E. Glunzová obdobne uvádza, že móda nosenia spôn bola v Zadunajsku a na Morave zjavne spojená s východoalpsko – talianskymi predobrazmi, pričom tu dochádzalo i k formovaniu samostatných foriem a unikátov. O tom, či sú konkrétne nálezy tohto typu v Hallstatte talianske respektíve panónske importy však nepodáva jednoznačné stanovisko, upozorňuje však na ich veľkú obľúbenosť v Zadunajsku, s ktorým bolo toto významné centrum výmenného obchodu v spojení. To

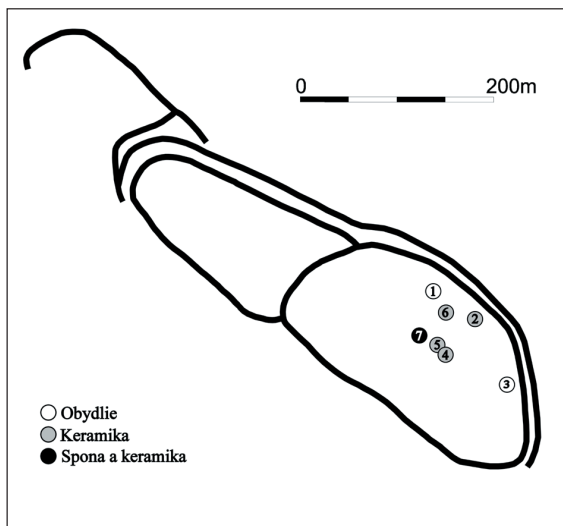
Obr. 2. Svätý Jur. Spona a jej kresbová rekonštrukcia.

Abb. 2. Svätý Jur. Fibel und ihre zeichnerische Rekonstruktion.

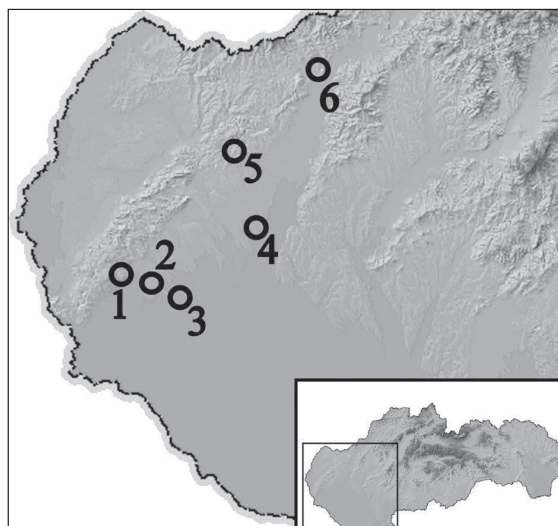
podľa nej naznačuje i výskyt iných typov spôn na pohrebisku v Hallstatte. Práve Hallstattu vo východných Alpách a tiež Kleinkleinu v juhovýchodoalpskej oblasti spomenutá autorka pripisuje pri šírení tohto typu spôn sprostredkovateľskú úlohu (Glunz 1997, 108, 109, 148, 154). Zdá sa, že spony s priečnou lištou sa dostávali zo severného Talianska cez juhovýchodoalpskú oblasť do horného Rakúska a cez západné Maďarsko a dolné Rakúsko až na územie Slovenska a Moravy (Říhový 1993, 94). Výskyt loďkovitých a iných typov spôn, ako aj niektorých iných predmetov na území Slovenska súvisí so stykmi s juhovýchodoalpskou oblasťou. Išlo jednak o importy a tiež o domáce výrobky produkované evidentne pod vplyvom juhu (Stegmann-Rajtár 2005, 62).

Existenciu a prípadne i lokalizáciu výroby spôn možno predpokladať obdobne ako u iných výrobkov v prípade veľkej početnosti daného produktu voči iným oblastiam, ideálny je však nález odlievacích foriem či nedokončených výrobkov. V prípade pertraktovaného typu spôn je evidentná ich koncentrácia v Zadunajsku ale i na západnom Slovensku. Zjavným dokladom lokálnej výroby v Zadunajsku je nedokončený výrobok zo Szalacsy, pričom ich výroba sa predpokladá i na lokalitách Velem – Szent Vid a Celldömölk – Ság hegy (obr. 5: 10-11; Fekete 1985, 89-90; obr. 2: 1; 1986, 248; obr. 1: 1). Existencia dielne na území Slovenska sa pripúšťa v súvislosti s nálezmi loďkovitých spôn typu Šmarjeta na hradisku v Smoleniciach (Novotná 2001, 76-79). Výrobu spôn s priečnou lištou na našom území nemožno vylúčiť, predpokladáme však, že mohlo ísť skôr o jednoduchšie vyhotovené exempláre, obdobne ako v Zadunajsku. Až na nález z Trenčianskych Bohuslavíc sa všetky spony na Slovensku našli na území kalenderberskej kultúry. Tento najsevernejší slovenský nález podľa nás dokladá prenikanie výrobkov tohto typu na sever, do lužického prostredia (pozri Romsauer/Veliáčik 1987, 302; obr. 4), ako v prípade iných typov loďkovitých spôn. Spomenutý exemplár spolu s nepublikovanou hrubo spracovanou masívnou sponou z Chorvátskeho/Slovenského Grobu ako aj veľká časť zadunajskej produkcie, vykazuje znaky jednoduchšieho a zjavne menej kvalitného spracovania (pozri Fekete 1986, obr. 1; 2: 8-13; 3: 4, 6, 8; 4: 7-8). Predpokladáme, že v prípade výskytu spôn s priečnou lištou v Zadunajsku, na Slovensku a na Morave mohlo ísť vzhľadom na odlišnosti medzi nimi o predmety rôzneho pôvodu. Sčasti ide zrejme o jednoduchšie výrobky, možno zo Zadunajska, alebo aj o lokálne produkty. V prípade výnimočne vypracovaných kusov ide zrejme vo veľkej miere o výrobky z juhovýchodoalpskej oblasti či prípadne zo severného Talianska⁴. Domnievame sa, že menej kvalitné domáce výrobky mohli len ťažko nájsť odberateľov vo vzdialených centrách, zjavne boli určené pre miestnu, menej náročnú klientelu. Naopak spony z Moravy - z horákovského hradiska v Olbramoviciach a z pohrebiska v Horákovke, ako aj časť nálezov zo Slovenska (najmä Svätý Jur, Bučany, neznáme nálezisko), vykazujú znaky kvalitného spracovania. Výnimočná aplikácia žliabkovitej výzdoby na exemplári z výšinného sídliska vo Svätom Jure poukazuje na úzke kontakty s juhom. Možno oprávnene uvažovať nad možnosťou, že môže ísť o importovaný predmet možno z oblasti severného Talianska alebo z príľahlej juhovýchodoalpskej oblasti. Spracovaním a výzdobou sa jednoznačne radí medzi najkvalitnejšie a najhonosnejšie výrobky medzi bronzovými loďkovitými sponami.

⁴ Teoreticky nemožno vylúčiť ani možnosť, že mohli byť vyrobené v dielnach remeselníkov pochádzajúcich z juhovýchodu.

Obr. 3. Halštatské nálezy v priestore slovanského hradiska vo Svätom Jure. 1 - Sonda VII; 2 - Sonda VIII; 3 - Sonda XII; 4 - Sonda VII/2007; 5 - Sonda VIII/2007; 6 - Sonda IX/2008, 7 - Sonda XI a XII/2011. Abb. 3. Hallstattzeitliche Funde im Raum des slawischen Burgwalls in Svätý Jur. 1 – Sonde VII; 2 - Sonde VIII; 3 - Sonde XII; 4 - Sonde VII/2007; 5 - Sonde VIII/2007; 6 - Sonde IX/2008, 7 - Sonde XI und XII/2011.

Obr. 4. Distribúcia spón s priečnou lištou na západnom Slovensku. 1 - Svätý Jur; 2 - Chorvátsky Grob/Slovenský Grob; 3 - Réca; 4 - Bučany; 5 - Prašník; 6 - Trenčianske Bohuslavice. Abb. 4. Distribution der Fibeln mit einer Querleiste in der Westslowakei. 1 – Svätý Jur; 2 – Chorvátsky Grob/Slovenský Grob; 3 – Réca; 4 – Bučany; 5 – Prašník; 6 - Trenčianske Bohuslavice.

Výšinné sídlisko vo Svätom Jure a jeho úloha

Počas výskumu E. Kraskovskej v rokoch 1957, 1958 a 1962 sa halštatské osídlenie zachytilo na severovýchodnej strane akropoly neskoršieho slovanského hradiska (obr. 3). Najzaujímavejšou odhalenou situáciou bola zemnica s rozmermi 4 x 3,6 m v sonde VII. Steny príbytku boli obložené brvnami upevnenými v rohoch kolmi. Vo výplni objektu sa nachádzali zlomky keramiky, ale i keramické prasleny, dokladajúce ak nie priamo tkáčsku výrobu, tak rozhodne spracovanie nití. Čiastočne sa odkryla i ďalšia zemnica v sonde XII, ktorej preskúmaná strana merala 2,6 m. Bolo v nej ohnisko, z ktorého sa zachovala prepálená mazanica, kamene a črepy nádob. Tie sa našli i v sonde VIII, kde sa predpokladala blízkosť obydlia (Kraskovská 1963, 73-76, 80, 88-89).

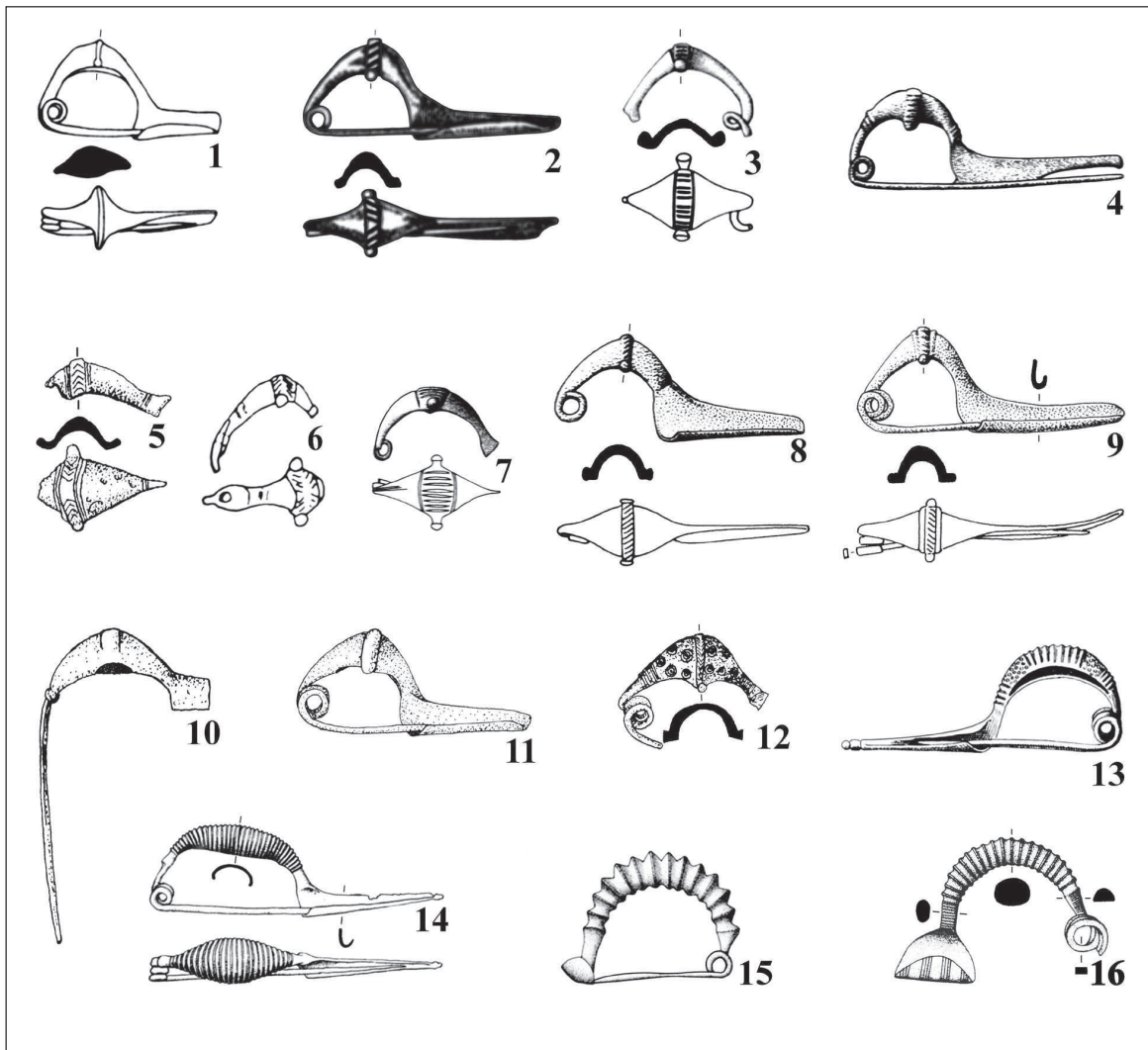
Výskum Malokarpatského múzea v Pezinku priniesol v ostatných rokoch ďalšie doklady halštatského osídlenia, ktoré sme zachytili opäť na akropole hradiska. V sonde VII/2007 sme zaznamenali ojedinelé halštatské črepy, veľkú koncentráciu keramiky sme zachytili v sonde IX/2008, kde vystupovala premiešaná so slovanskou keramikou. V sonde VIII/2007 sa nachádzali masívne halštatské črepy v tenkej vrstve nad sterilným podložením, i tu bolo halštatské osídlenie prevrstvené slovanským. V susedných sondách XI a XII/2011 sa natrafilo na koncentráciu nálezov keramiky staršej doby železnej premiešanej so slovanskou.

Keramikou z hradiska zastupujú najčastejšie hrubšie nádoby v zlomkoch – zásobnice a hrnce, objavujú sa i amforovité nádoby, misky, len ojedinelo šálky. Z výzdobných motívov spomenieme jamky, výčnelky, lišty, žliabky, vydutiny, objavili sa i stopy tuhovania. (Kraskovská 1963, 89; Vavák 2010, 8). Halštatské osídlenie, dokumentované artefaktmi a zvyškami obydlí, bolo na nálezisku, oproti ostatným obdobiam, až do príchodu Slovanov najvýraznejšie. E. Kraskovská ho svojho času dotovala rámcovo do mladého halštatu, bez kultúrneho zaradenia. Nález loďkovitej spony naznačuje možné včasnejšie počiatky halštatského osídlenia, zrejme už v čase kalenderberskej kultúry. Podľa dnešných poznatkov vieme, že sa sústreďovalo na severovýchodnej strane akropoly, ktorá je svahovitá a v miestach stavby príbytkov upravená terasami.

Na základe priestorového rozmiestnenia nálezov publikovaných E. Kraskovskou a nášho výskumu možno halštatské osídlenie na základe dnešných poznatkov lokalizovať na plochu s rozsahom prinajmenšom 125 x 62 m. Je však pravdepodobné, že sa rozprestieralo na väčšej časti plochy akropoly. O možnom osídlení priestoru prvého predhradia nevieme povedať nič, vzhľadom na jeho slabú preskúmanosť, to isté s platí aj o druhom predhradi, ktoré nebolo skúmané vôbec.

Výšinná osada na Hradisku zrejme súvisela s kontrolou horského prechodu na Záhorie a bola jedným z oporných bodov na komunikačnom ťahu sever – juh. Z juhovýchodoalpskej oblasti k nám prichádzal tovar cez Bratislavskú bránu, odkiaľ sa dostával na sever komunikáciou prechádzajúcou úpäťm Malých Karpát. Výraznými bodmi, ktoré ju lemovali, boli hradiská na Devíne a na náprotivnom Braunsbergu, v Smoleniciach (Molpír) a v Prašníku (Tlsta

Obr. 5. Spony. 1 - pijavicovitá spona s priečnou lištou, Hallstatt; loďkovité spony s priečnou lištou: 2 – Hallstatt, 3 - Este, 4 - Bučany, 5 - Boldog, 6 - Trenčianske Bohuslavice, 7 - Slovensko (neznáme nálezisko), 8 - Horákov, 9 - Olbramovice, 10 - Szalacska, 11 - Velem, 12 – Százhalombatta; loďkovité spony s kanelovaním lučíka: 13, 14 – Vače; húsenicovité spony : 15 - Longone al Segrino, 16 – Matri. Rôzne mierky, podľa: 1, 2, 16 – Glunz 1997; 3, 15 – Eles - Masi 1986; 4, 7 – Novotná 2001; 5 – Čambal 2008; 6 – Bazovský 2003; 8, 9 - Řhovský 1993; 10-12 - Fekete 1985; 13 – Beltz 1913; 14 – Staré 1955.

Abb. 5. Fibeln. 1 - Blutegelfibel mit einer Querleiste, Hallstatt; Kahnfibeln mit einer Querleiste: 2 – Hallstatt, 3 - Este, 4 - Bučany, 5 - Boldog, 6 - Trenčianske Bohuslavice, 7 – Slowakei (unbekannter Fundort), 8 - Horákov, 9 - Olbramovice, 10 - Szalacska, 11 - Velem, 12 – Százhalombatta; Kahnfibeln mit Kannelierung des Bügels: 13, 14 – Vače; Raupenfibeln: 15 – Longone al Segrino, 16 – Matri. Unterschiedliche Maßstäbe, nach: 1, 2, 16 – Glunz 1997; 3, 15 – Eles-Masi 1986; 4, 7 – Novotná 2001; 5 – Čambal 2008; 6 – Bazovský 2003; 8, 9 – Řhovský 1993; 10-12 – Fekete 1985; 13 – Beltz 1913; 14 – Staré 1955.

hora). Druhú významnú formu sídlisk predstavovali výšinné osady rozmiestnené medzi centrálnymi hradiskami. Jedna vznikla na okraji Devínskej kobyly, iná na Bratislavskom hrade, ďalšia vo Svätom Jure (Studeníková 1986; 1993, 118-133; Dušek/Dušek 1984; 1995; Novák 1996). Podľa E. Studeníkovej nemožno vylúčiť, že i tieto polohy mohli byť opevnené (Studeníková 1986, 223). Podľa V. Turčana mohol predslovanské opevnenie predstavovať val druhého predhradia, ktorý je nízky a je vyosený, nesie teda iný „rukopis“ (Turčan 2013, 5). S týmto názorom sa nestotožňujeme. Z dôkladného poznania terénu konštatujeme, že vyosenie súvisí jednoznačne s konfiguráciou terénu (ohyb chrbta horského výbežku) a samotný nízky val nadväzuje na mohutné opevnenie prvého predhradia, „obe fortifikácie“ sú navyše rovnako opatrené vonkajšou ako i vnútornou priekopou, teda ide o ten istý koncept. Navyše nízky val sa objavuje tiež v poslednej tretine druhej línie valu akropoly, teda aj na inom mieste hradiska. Fortifikáciu ako celok datujeme medzi 2. pol. 8. – pol. 10. stor. s následnými úpravami vo vrcholnom stredoveku. Otázka halštatského opevnenia teda zatiaľ zostáva otvorená. Nevylučujeme však, že padlo za obeť, resp. sa stalo základom slovanského opevňovania akropoly.

Zázemie väčších ale zrejme i menších centier tvorila sieť osád rozkladajúcich sa na nížine spolu s popolnicovými pohrebiskami (ploché hroby, mohyly). V spádovej oblasti výšinnej polohy vo Svätom Jure boli také odkryté napríklad pri obciach Bernolákovo a Chorvátsky Grob (Studeníková 1986; 1993, 133-139; Čambal 2008, 78-84; König 2009, 23-24). Zaujímavá je aj informácia o halštatskom zdobenom náramku údajne nájdenom na súkromnom pozemku v centre mesta Svätý Jur, ktorý môže indikovať prítomnosť otvoreného sídliska priamo pod svahmi Malých Karpát (Vavák 2010, 9).

Kvalitný výrobok (zrejme cudzieho pôvodu) na výšinnom sídlisku vo Svätom Jure, ležiacom vo významnom komunikačnom priestore s preukázaným stabilným osídlením (zemnice), poukazuje na jeho dôležitý regionálny význam. Demonštruje možno prítomnosť spoločensky významnejších jedincov schopných tento výšinný bod mocensky kontrolovať. Napriek istému posunu vo výskume hradiska je zrejme, že naše poznatky o osídlení v dobe halštatskej sú naďalej veľmi medzerovité. Skutočný rozsah a verifikovanie významu tohto výšinného sídliska bude nutné osvetliť až ďalším výskumom.

LITERATÚRA

- Bazovský 2003 – I. Bazovský: Nálezy z keltského oppida v Trenčianskych Bohuslaviciach. Zbor. SNM 97. Arch. 13, 2003, 119-132.
- Beltz 1913 – R. Beltz: Die bronze- und hallstattzeitlichen Fibeln. Zeitschrift für Ethnologie 45, 1913, 659-900.
- Čambal 2008 – R. Čambal: Osídlenie okresov Bratislava, Senec a Pezinok v dobe halštatskej. In: P. Pospechová/P. Wittgrüber (eds.): Carnuntum - Gerulata. Pezinok 2008, 78-100.
- Dobiat 1980 – C. Dobiat: Das hallstattzeitliche Grabfeld von Kleinklein und seine Keramik. Graz 1980.
- Dušek/Dušek 1984 – M. Dušek/S. Dušek: Smolenice-Molpír. Befestigter Fürstensitz der Hallstattzeit. I. Nitra 1984.
- Dušek/Dušek 1995 – M. Dušek/S. Dušek: Smolenice-Molpír. Befestigter Fürstensitz der Hallstattzeit. II. Nitra 1995.
- Eles Masi 1986 – P. von Eles Masi: Le fibule dell'Italia settentrionale. Prähistorische Bronzefunde XIV, 5. München 1986.
- Fekete 1985 – M. Fekete: Adatok a koravaskori ötvösök és kereskedők tevékenységéhez. Beitrag zur Tätigkeit der frühheisenzeitlichen Toreuten und Händler. Arch. Ért. 112, 1985, 68-91.
- Fekete 1986 – M. Fekete: Frühheisenzeitliche Fibelherstellung in Transdanubien. In: B. Gramsch ed: Beiträge zur Geschichte der Toreutik und des Handel. Veröff. Mus. Ur- u. Frühgesch. Potsdam 20, 1986, 249-266.
- Glunz 1997 – B. E. Glunz: Studien zu den Fibeln aus dem Gräberfeld von Hallstatt, Oberösterreich. Linz 1997.
- Kilian 1970 – K. Kilian: Frühheisenzeitliche Funde aus der Südstnekropole von Sala Consilina (Provinz Salerno). Heidelberg 1970.
- König 2009 – T. König: Najstaršie osídlenie Bernolákova. In: M. Duchoň/J. Turcsány a kol.: Bernolákovo 1209-2009. Dejiny obce. Bernolákovo 2009, 20-32.
- Kraskovská 1963 – E. Kraskovská: Veľkomoravské hradisko v Jure pri Bratislave (výskumy na hradisku). Sbor. SNM 57. Hist. 3, 1963, 95-116.
- Novák 1996 – P. Novák: Archeologický výskum halštatského hradiska na Tlstej hore v Prašniku. Trnava 1996.
- Novotná 2001 – M. Novotná: Die Fibeln in der Slowakei. Prähistorische Bronzefunde XIV, 11. Stuttgart 2001.
- Romsauer 1986 – P. Romsauer: Zur hallstattzeitlichen Besiedlung der Südwestslowakei. In: L. Török (ed.): Hallstatt Kolloquium Veszprém 1984. Budapest 1986, 173-180.
- Romsauer/Veliačik 1987 – P. Romsauer/L. Veliačik: Entwicklung und Beziehung der Besiedlung der Lausitzer und mitteldonauländischen Urnenfelder in der Westslowakei. In: E. Plesl/J. Hrala (eds.): Die Urnenfelderkulturen Mitteleuropas. Symposium Liblice 21.-25. 10. 1985. Praha 1987, 295-304.
- Říhovský 1993 – J. Říhovský: Die Fibeln in Mähren. Prähistorische Bronzefunde XIV, 9. Stuttgart 1993.
- Starè 1955 – F. Starè: Vače. Ljubljana 1955.
- Stegmann-Rajtár 2005 – S. Stegmann-Rajtár: Vplyvy juhovýchodoalpských centier na vývoj halštatskej kultúry v stredodunajskej oblasti. In: E. Studeníková (ed.): Južné vplyvy a ich odraz v kultúrnom vývoji mladšieho pravku na strednom Dunaji. Bratislava 2005, 60-72.
- Studeníková 1986 – E. Studeníková: Zur Problematik der Bratislavaer Siedlungskammer in der Hallstattzeit. In: L. Török (ed.): Hallstatt Kolloquium Veszprém 1984. Budapest 1986, 221-226.
- Studeníková 1993 – E. Studeníková: Staršia doba železná (halštatská). In: T. Štefanovičová a kol.: Najstaršie dejiny Bratislavy. Bratislava 1993, 116-142.
- Sundwall 1943 – J. Sundwall: Die älteren italischen Fibeln. Berlin 1943.
- Turčan 2013 – V. Turčan: Slovanské hradiská v Malých Karpatoch. Historika – malokarpatský historický občasník 2013 (2), 4-6.
- Vavák 2010 – J. Vavák: Nové poznatky k najstarším dejinám Svätého Jura. In: J. Vavák/J. Lukačka/D. Gahér/M. Grófová/J. Baďurík/F. Gahér: Zo starších dejín Svätého Jura. Svätý Jur 2010, 7-30.
- Vavák 2012 – J. Vavák: Neštich, Svätý Jur. In: V. Turčan a kol.: Veľkomoravské hradiská. Bratislava 2012, 104-107.

PhDr. Július Vavák, PhD.

Malokarpatské múzeum v Pezínku

M. R. Štefánika 4, 902 01 Pezinok

julius.vavak@muzeupezinok.sk

julovavak@gmail.com

KAHNFIBEL AUS DER HÖHENSIEDLUNG IN SVÄTÝ JUR

JÚLIUS VAVÁK

Beleg der Anwesenheit der Menschen der Hallstattzeit in Svätý Jur ist der Fund einer bronzenen Fibel von der Höhenlage „Hradisko Neštich“ (Burgwall Neštich) (Abb. 1; 2). Der Gegenstand wurde im Jahr 2009 gefunden, an der Stelle der späteren Sonden XI und XII/2011 mit Funden der hallstattzeitlichen Scherben (Abb. 3). Aus dem typologischen Gesichtspunkt handelt es sich um eine Kahnfibel mit einer Querleiste, die wir auch aus anderen Lokalitäten in der Slowakei kennen (Bučany, Réca, Prašník, Trenčianske Bohuslavice, Slovenský Grob/Chorvátsky Grob), die neben dem benachbarten Mähren das periphere Gebiet ihrer Verbreitung darstellt (Abb. 4; Abb. 5: 4-9). Für das Gebiet der Entstehung diesen Typs wird Norditalien gehalten, woher sie auch nach Hallstatt (Abb. 5:2) gelangten. Am südlichsten erschienen sie im unteren Teil Italiens (Sala Consilina). In Oberitalien kam sie in Este vor (Abb. 5:3). Im Südost-Alpengebiet kamen sie in Santa Lucia und in Kleinklein vor. Die markanteste Konzentration der Funde verfolgen wir in Transdanubien und in der westlichen Slowakei. Nahe unseren Fibeln stehen die Kahnfibeln mit Knopf, mit spitzigem Bügel und die Blutegelfibeln mit einer Querleiste (Abb. 5:1). Nach J. Sundwall entstanden die Kahnformen im nördlichen Villanova-Gebiet in der 2. Hälfte des 8. Jhd. vor Chr. aus den Blutegelfibeln mit kurzem Fuß. Die Datierung des Typs mit der Querleiste legte er in Oberitalien zwischen die Jahre 675 – 650 vor Chr. J. Říhový, der sich mit den Funden aus Mähren beschäftigt (Abb. 5:8, 9), reiht sie in das 7. und dem Übergang zum 6. Jahrhundert vor Chr., ein. In Transdanubien gibt sie M. Fekete in die Stufe HC₂. M. Novotná datiert die Kahnfibeln in die Stufen HC₂ – HD₁. P. von Eles-Masi hat das Exemplar aus dem Grab in Este in das Ende des 6. Jahrhunderts vor Chr. eingereiht. Das älteste Exemplar stammt auch aus Italien, aus einem Grab in Sala Consilina, datiert schon in die Stufe HB₃. Das Durchdringen aus Italien in den Nordosten legt B. E. Glunz zwischen 8. – 2. Hälfte des 7. Jahrhunderts vor Chr. Im Einklang mit den angegebenen Daten kann man das Vorkommen der Fibeln mit der Querleiste an der mittleren Donau in die Stufen HC-HD, d. h. in 8. bis 6. Jahrhundert vor Chr. datieren, mit Schwerpunkt in den Stufen HC₂-HD₁, mit einem möglichen Ausklingen in HD₂.

Die Rillenverzierung der Fibel aus Svätý Jur ist eigenartig. Ihre Analogien sehen wir auf den Kahnfibeln aus Vače in Slowenien (Abb. 5:13, 14). Den Ursprung dieser Verzierung suchen wir auf den Raupenfibeln, mit dem Schwerpunkt des Vorkommens in Oberitalien und in dem Südost-Alpengebiet, woher sie sich in die umliegenden Gebiete verbreiteten (Abb. 5:15, 16). Ähnlichkeiten sehen wir auch bei einem Teil der großen „gerippten“ Blutegelfibeln aus Oberitalien. Es zeigt sich, dass die Rillenverzierung an Oberitalien und an das Südost-Alpengebiet eingebunden ist. Es ist ein interessantes Indiz bei der Lösung des Ursprungs der Fibel aus Svätý Jur. Ein zahlreiches Vorkommen der Fibeln mit einer Querleiste in Transdanubien führte M. Fekete zum Nachdenken über lokaler Herstellung anhand italienischer Vorlagen. Die einheimische Produktion belegt ein unvollendetes Erzeugnis aus Szalacska, wobei die Herstellung auch auf den Lokalitäten Velem – Szentvid und Celldömölk – Ság hegy (Abb. 5:10, 11) vermutet wird. B. E. Glunz macht Aufmerksam auf die Belege der Kontakte von Transdanubien mit Hallstatt. Ihm und Kleinklein schreibt er bei der Verbreitung von Fibeln eine Vermittleraufgabe zu. Es scheint, dass sie aus Oberitalien durch das Südost-Alpengebiet in das Oberösterreich und durch Westungarn und Niederösterreich bis an das Gebiet der Slowakei und Mährens gelangten. Wir vermuten, dass es sich wie in Transdanubien, so auch in der Slowakei und in Mähren um Gegenstände unterschiedlicher Herkunft handeln könnte. Teils um einfachere Erzeugnisse aus Transdanubien oder um örtliche Produkte (Chorvátsky/Slovenský Grob, Trenčianske Bohuslavice). Die Fibeln aus Mähren (Olbramovice, Horákov) und ein Teil der Funde aus der Slowakei (z. B. Svätý Jur, Bučany) weisen Zeichen einer Qualitätsbearbeitung, vor. Es scheint, dass es sich um Importe aus Oberitalien oder dem Südost-Alpengebiet handeln kann. Die Anwesenheit eines Qualitätsproduktes, vielleicht eines ausländischen Ursprunges, auf der Höhensiedlung in Svätý Jur, die in einem Kommunikationsraum zwischen den Burgwällen in Bratislava – Devín und in Smolenice mit einer stabilen Besiedlung (untersuchte Erdhütten) liegt, weist wahrscheinlich auf ihre regionale Bedeutung hin. Die gegenwärtigen Kenntnisse über die hallstattzeitliche Besiedlung der Fundstelle binden sich auf eine Fläche mit Maßen von 125 x 62 m. Den tatsächlichen Umfang und die Verifizierung der Bedeutung der Höhensiedlung muss man durch weitere Erforschung klären, die vielleicht auch die Anwesenheit/Abwesenheit einer möglichen Befestigung beleuchtet.

Übersetzt von Ľuboš Novotný

Slovenské národné múzeum
Archeologické múzeum

Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

